

Kirjoittamaan ryhtyessäni huomasin, että oli menossa tammi-kuun 14:s ja että siis oli Topeliuksen päivä. Kysymys on Zachris Topeliuksesta, niin kuin yleensä aina silloin, kun mainitaan vain sukunimi. Niin monta maineikasta Topeliusta kuin Suomessa onkin elänyt ja Oulussamme myös, niin kieltämättä Z.T. on heistä kuuluisin. Mistään pyöreästä merkkipäivästä ei ole kysymys, mutta voisikohan tässäkin sanoa, että aina on Topelius yhden messun ansaitsee.

Kirjoituksissa ja puheissa Zachris Topeliusta yleisesti puhutellaan Sakariksi. Tekee mieli ottaa selville, käytettiinkö hänestä loppujen lopuksi koskaan tätä puhuttelunimeä. Perheen kotikieli oli jo silloin ruotsi, vaikka sekä isä että sedät ja tietyt isoisä Michael osasivat suomea, luultavasti kaikki muutkin ainakin Oulun Topeliukset ja Toppeliukset. Kutsuttiinhan myös Johan Ludvig Runebergia Oulussa Janneksi. Pitääpäs kysyä Xachris Topeliuksesta itseltään. Tämän niminen herra eläkkeellä oleva kanslianeuvos ja kunniatohtori, elää tälläkin hetkellä Tukholmassa. Nimensä hän tosin useimmiten kirjoittaa Göran Z.T....

Totta puhuen sain virikkeen tähän pakinaani nimimerkkikollegani Annamannan kirjoituksesta Koillissanomissa tänä Topeliuksen päivänä. Siitä selviää heti, että Topeliuksen Maamme kirjan ruotsinkielinen alkupainos ilmestyi 1875 ja että se sitten 70 vuotta oli lukukirjana Suomen alimmissa oppilaitoksissa eli kansakouluissa, joita jo silloin oli monissa kaupungeissa ja jopa muutamissa pitäjissäkin, mm. Oulujoella jo 1873 alkaen. Oulun kaksi ensimmäistä kansakoulua aloittivat 1874, kuten valistunut lukijani ehkä hyvinkin muistaa, koska siitä äskettäin mainittiin, kun Oulun

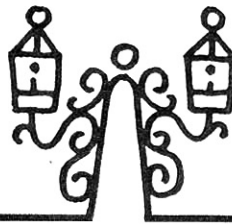
Panu Maamme kirja jälleen kerran

vanhin kansakouluksi rakennettu koulutalo, Heinätorin koulu, saaneerattuna otettiin uudelleen käyttöön.

Tärkein Annamannan kertoma asia on kuitenkin Maamme kirjan uusi tuleminen. Nyt ei olekaan asialla joku Jörn Donner, vaan kysymys on Topeliuksesta itseltään. Ruotsissa kuuluu viime vuonna ilmestyneen Maamme kirjan faksimile-eli näköispainos. Näin tapahtui Ruotsissa asuvien suomalaissiirtolaisten pyynnöstä Bokförlaget Oden otti 999 kpl:n numeroidun painoksen. Virkeän Akateemisen Kirjakaupan ansiosta näistä kappaleista kuulemma saatiin Suomen lähes puolet. Nyt vuoden 1876 ensi painoksesta on kuulemma syntymässä jo toinen näköispainos.

Annamannan lämminhenkisen kirjoituksen otsikkona ovat Topeliuksen kuuluisan virren sanat "...oi Herra, intoa anna, aina maamme rakastamaan".

Otin lähilyllyltä pinkan enemmän tai vähemmän kansan kädessä kuluneita Maamme kirjoja ja nyt samalla niihin verratavaksi jo vuosikausia vuoroaan odottamassa olleen kerran raunioista pelastamani kappaleen. Aloitta-kaamme tästä viimeisimmästä. Se näyttää olevan toinen suomalainen painos vuodelta 1878. Omistaja on kirjoittanut nimensä sekä nimiöön että säilyneeseen etukanteen, joka saattaa olla oululaisen kirjansitojan työtä: Anna

Matilta Davitila. Kannessa on myös vuosiluku 1849, minkä muistaakseni kerran selvitin Annan syntymävuodeksi. Tämä painos on painettu Helsingissä Hufvudstadsblad'in painossa Eklund'in kustannuksella.

Illoiseksi yllätyksekseni huomaa, että minulla on myös suomenkielinen ensi painos, tosin hieman vajaan vuorokauden alkuaan, osoitettu "Opettajille ja Opettajattarille", ja vähän muutakin näytän liittäneen tähän valokopioina säästeliäämmin säilyneestä (kirjasto) kappaleesta. Seuraavaksi vanhin on neljää (sivua) vaille edelleen fraktuuralla painettu, jonka omistaja v. 1897 on ollut silloinen toisluokkalainen Aarno Liljebblad, jonka henkilö tiedot näytän kirjoittaneen kanteen: Saarensivu, Aarno Viktor, Helsingissä 1885 syntynyt senaattorin poika, sittemmin Oulun kaupungin kansakoulujen tarkastaja 1930 alkaen.

Ei aavistustakaan, miten kirja on joutunut minulle. Sisäkanteen on liimattu postimerkin kokoinen angoravuohipukin kuva, "Angorageed", olisikohan vanhaa saksaa, kun ei löydy sanakirjoista. Siihen on lapsenkäsialalla kirjoitettu "Herra Yrjö Karlberg", minkä täytynee tarkoittaa Karlsbergin. Senniminen koulupoika opiskeli Oulun suom.klassiil. lyseossa 1900-3, otti sittemmin nimen Karilas. Kirjailija ym., koulu-neuvos Yrjö Karilas täytti vuoden

3:nä päivänä Helsingissä 90 vuotta, hiljaisuudessa, perheensä piirissä.

Oulua, koulukaupunkiaan, luotolaissyntyinen mainion "Pikku jättiläisen" ym. mainio isä ei ole koskaan unohtanut. Onnitelut post festum!

16. suomenkielinen painos vuolta 1899, sekin aikaisemmin mainitun Eklundin kustantama, mutta Tilgmanilla painettu. Opuksen näytän saaneen entisen opettajamme, lehtori Väinö Hanneliuksen kotikirjastosta.

Ainoa ruotsinkielinen kappaleeni Boken om värt land on alkukielisen 14. painos, 1919, sadoin sanoin rivien väleihin ja marginaaleihin valmiiksi suomennettu, käsiala niin siistiä, että en voi omia. Koulukirja joka tapauksessa.

Kirjoista nuorin onkin jo yhdeksäskolmatta suomenkielinen painos vuolta 1925, ollut ainakin nuorimman sisareni käytössä. Sisälle on nimittäin jäänyt pari hänen ja luokkatoverinsa kukkaispiirustusta omistuksin "Pidä hyvin tallessa". Tallessa on, myös Anna-Liisalle (?) omistettu muisto.

Topeliuksen sittemmin niin suureen kuuluisuuteen ja suosioon nousseen kirjan suomensi jo samana vuonna 1875, kun alkukielinen ilmestyi, oululainen ruonilija, toimittaja ja pappi Juhana Bäckwall, Koiviston kirkkoherra siinä vaiheessa, kun 14. 12. 1875 päiväsi suomennoksensa alkulauseen. Kun ensimmäinen Maamme kirja seuraavana vuonna ilmestyi, oli Bäckwall jo siirtynyt Oulun kirkkoherraksi ja asettunut asumaan nykyiseen Vanhaan pappilaan.

Ensimmäisen painoksen ensimmäinen luku on otsikoitu "Maasta" ja ensimmäinen laulu "Aamulaulu:" Tuhanten rantain partahilla/Heräjä armias synnyinmaa!"